

Bouwstuk, Dinsdag 27 November 2015

Hoe kijken mensen naar de toekomst?

Het eerste wat ons te binnen schiet is het verschil tussen optimisten en pessimisten. Pessimisten hebben het idee dat de wereld steeds meer afglijdt. Waarschijnlijk lezen ze de krant en kijken ze veel naar het journaal. Een optimist als ik heeft het idee dat de wereld steeds beter wordt. Natuurlijk is de wereld niet perfect, als we denken aan oorlog, vluchtelingen, bankfraude, economische recessie, etc. Maar hier wil ik het eigenlijk niet over hebben.

Waar ik het wel over wil hebben is de voorspelbaarheid van de toekomst. Een voorspelling met een hele grote mate van waarschijnlijkheid is, dat de zon morgen weer opkomt en dat er morgen weer een nieuwe dag is, omdat de aarde nu eenmaal reeds 4.5 miljard jaar roteert om zijn as. Veel broeders zullen het hier mee eens zijn. Toch is dit niet altijd zo. De Azteken offerden elke dag een paar mensen, door hun hart uit te snijden, om er voor te zorgen dat de goden gewillig bleven om weer een nieuwe dag te laten beginnen. Wij vinden dit barbaars, maar de wereld redden door een mensenoffer werd toen heel normaal gevonden.

Het voorspellen van de nabije toekomst wordt door veel economen gepractiseerd. Wij kennen allen de grafieken, die de rentestand, de inflatie, de werkloosheid, de economische groei, de beurskoersen, etc. zouden moeten voorspellen. Dit lijkt heel rationeel, maar meestal is de filosofische basis, die de belangrijkste variabele is, die roet in het eten gooit. We kennen het voorbeeld dat het Centraal Bureau van de Statistiek, het Centraal Plan Bureau en de Sociaal Economische Raad het totaal niet met elkaar eens waren over onze economische groei. Ze gebruikten trouwens elkaars cijfers. Het is ook gelukkig, dat niemand de beurskoersen kan voorspellen (ook niet met supercomputers) anders waren enkelen nog veel rijker geweest en velen nog veel armer geweest dan nu. Dit soort discussies zijn pseudo-rationalistisch, want getallen alleen maakt nog geen rationalisme.

In het verleden is gebleken, dat het voorspellen van de toekomst een zeer moeilijke taak is, en dat vele malen de voorspelling niet waar is gebleken. Al honderd jaar wordt de toekomst van de energie voorziening voor de komende tien jaar voorspeld. Dus vandaag voor het jaar 2025 en in 2005 voor vandaag. Al honderd jaar blijkt, dat deze voorspellingen waardeloos zijn. Maar moeten we hier dan mee stoppen? Neen, want we moeten een toekomstvisie hebben om te investeren in onze samenleving. Geen toekomstbeeld betekent helemaal geen toekomst.

Een hele interessante vraag is of de toekomst vast ligt of niet vast ligt of maar gedeeltelijk vast ligt. Ik zelf, maar ook vele politici, denken, dat de toekomst helemaal niet vast ligt. Politici denken, dat je vrij de toekomst kan kiezen en dat de maatschappij maakbaar is door deze zelfde politici. Daarom gaan deze mensen ook in de politiek. De werkelijkheid is natuurlijk veel weerbarstiger. Het falen van politieke plannen en het falen van de overheid in de uitvoering van die plannen, wordt dagelijks bediscussieerd. Het vereenvoudigen en goedkoper maken van het zorgstelsel is mislukt. De politieke plannen zijn vaak zeer optimistisch en nauwelijks uitgewerkt. Men roept maar wat om op de televisie te komen. Ook politici, die zeggen dat ze banen gaan creëren, hebben niets van economie begrepen. Politici kunnen alleen meer bureaucratie creëren en daar krijgen we steeds meer van. Zie ook het aantal managers in ziekenhuizen, verzorgingsinstellingen, universiteiten, scholen, instituten, etc. Tegenwoordig wordt er continue gereorganiseerd zonder te weten, waar we heen zouden moeten gaan. De toekomst blijft onbekend en er is vooral geen toekomstvisie. Of beter gezegd: er

zijn heel veel verschillende toekomstvisies. Politici en bureaucraten kunnen de toekomst dus niet maken, want niemand is het met elkaar eens.

In de oudheid dachten veel mensen dat de toekomst vast lag en dat god of de goden de toekomst creeerden. De oude Grieken dachten dat de tijd circulair was en dat de toekomst zich telkens herhaalde. Ook Friedrich Nietzsche dacht dit: die ewige Wiederkehr des Gleichen. Dit zou het voorspellen van de toekomst makkelijk moeten maken, want in de historie zou je parallellen moeten vinden. Ook Hegel ging uit van deze gedachte en probeerde die parallellen te vinden. Deze visie is eigenlijk gebaseerd op de cirkel van de seizoenen: lente, zomer, herfst, winter en weer lente. Tegenwoordig hangen weinig mensen deze circulaire toekomstvisie aan. Een variant is, dat mensen denken dat de toekomst spiraliseert, dus en circulair is maar ook vooruitgaat, maar niet lineair.

Tijdens de industriële revolutie dachten veel mensen, dat de toekomst lineair vooruit ging of zelf exponentieel vooruit ging. Veel monetair economen hebben nog steeds een visie van de exponentiele groei. In werkelijkheid is er meer een fluctuerende groei: we gaan vooruit en ook weer achteruit en weer vooruit. Op de beurzen spreekt men van boom and bust of van bull and bear.

De gedachte, dat de toekomst geheel of grotendeels vast ligt, heeft bijzondere gevolgen. De calvinisten geloofden in predestinatie. Predestinatie betekent, dat god van te voren al weet, wie er naar de hemel gaat en wie naar de hel gaat na het leven op aarde. Dit betekent dus, dat je er zelf weinig aan kan doen en het leven wordt fatalistisch. Persoonlijke morele keuzes hebben dan – in wezen - geen invloed of je naar de hemel of naar de hel gaat. Sommige gereformeerden geloven dit nog steeds. In Zuid-Afrika zijn er volgers van de ziener van Rensburg, een profeet, die toekomst voorspellingen heeft gedaan een eeuw geleden in Zuid-Afrika. Een soort Nostradamus. Volgens deze volgelingen ligt de toekomst dus vast en proberen zij die te weten te komen via de geschriften van hun profeet.

Luther was tegen Calvijn, want Luther vond het doen van goede werken juist heel belangrijk. Luther zei ook, dat de mens zelf zijn morele keuzes moet maken om gode welgevallig te worden. Hier zien we dus de eigen verantwoordelijkheid van de mens. De meeste christenen zijn dus meer lutheraan dan calvinist. Ook rooms-katholieken geloven niet in predestinatie en zijn dus geen calvinist (als U begrijpt wat ik bedoel).

In de islamitische wereld is dit geheel andersom. Vele moslims geloven dat allah al-wetend is, almachtig is en al-liefde is. Vele moslims zijn fatalistisch, omdat allah het leven op aarde al voorbestemd heeft en dus al weet, wat er met jou gebeurt. Moslims kunnen heel moeilijk beslissingen nemen, omdat dit eigenlijk een goddelijke en geen menselijke bezigheid is. Moslims moeten dan wel bidden om het paradijs te beerven. Dit is een uitspraak van Mohammed, die natuurlijk heel belangrijk is. Het resultaat is, dat moslims vrij gemakkelijk in het paradijs kunnen komen na hun dood. Moslims zijn dus zeer klassiek calvinistisch. Sommigen moslims gaan ook uit van de gedachte, dat allah beter voor je zorgt omdat je beter bent, dus als je rijker bent dan ben je ook moreel beter. Dit is een visie, waar vele westerlingen hard om moeten lachen.

Sommige moderne mensen, zowel westerlingen als aziaten, geloven ook dat de toekomst gedeeltelijk vast ligt. Zij gaan uit van de gedachte: zo boven, zo beneden. Dat boven kunnen goden zijn of de sterren en planeten. Omdat de toekomst gedeeltelijk vast ligt, willen veel mensen die toekomst weten en is de astrologie belangrijk. De sterren en planeten hebben vaste banen en daardoor gaat het leven van mensen ook volgens vaste banen. De astrologie kent vele technieken en is aanwezig in vele culturen. Deze astrologische technieken zijn heel verschillend. In Nederland wordt wel gedaan aan westerse astrologie of chinese astrologie, maar niet aan hindoeïstische

astrologie. Ook mensen, die niet in astrologie geloven, kunnen altijd nog wel vertellen welk sterrenbeeld ze hebben. Ik ben trouwens boogschutter. Boogschutters geloven niet zo in astrologie.

Ook een toekomstvoorspelling met dieren is voor sommigen belangrijk. De vlucht van vogels of de ingewanden van offerdieren bij de Romeinen. In het verre oosten zijn er vogeltjes, die een toekomst spreuk aanwijzen, waarmee de voorspeller een uitspraak voor jou doet. In Afrika en Midden-Amerika wordt ook veel met dieren gewerkt. Denk ook aan Asterix en Obelix, die de ingewanden lieten lezen van een stinkende vis, waarbij de visser uitschreeuwt, dat zijn vis niet stinkt. Deze mensen gaan uit van de gedachte dat alles met alles te maken heeft. Dus een holistische visie.

Een hele bijzondere toekomstvisie is de eschatologische toekomstvisie. Deze mensen geloven, dat wij hier op aarde allen vergaan behalve enkele uitverkorenen. Dit gaat gepaard met de terugkeer van een messias, een profeet of een mahdi. Soms blijven de uitverkorenen hier op een paradijselijke aarde of ze gaan naar het paradijs in de hemel. Deze visie zien we ook in het evangelie van Johannes. Vooral Amerikaanse evangelische christenen zijn deze visie toegedaan. Deze visie is ook aanwezig bij sommige moslims, zowel soennitisch als shiitisch. Bijvoorbeeld, de vorige president van Iran, Ahmadinejad, had een eschatologische visie. Daarvoor en daarom wilde hij een atoombom bouwen en een oorlog aangaan. Als de wereld zou vergaan, dan zou dat niet erg zijn, want dat zou de terugkeer van de Mahdi bevorderen. Deze armageddon gedachte komt ook voor bij sommige orthodoxe joden.

Ik vind een negatieve toekomstvisie heel gevaarlijk. Mensen, die in reïncarnatie geloven, krijgen wel eens te horen, dat hun tegenslagen een straf zijn uit hun vorige leven. Een negatief fatalisme is niet opbeurend en deze mensen blijven vaak hun hele leven depressief en ongelukkig. Bovendien moeten ze nu extra hun best doen om in hun volgende leven het een beetje aangenaam te krijgen.

Een hele andere visie op de toekomst komt van wetenschappers en technische mensen, die vaak heel optimistisch is. Medische wetenschappers zien, dat steeds meer ziekten genezen kunnen worden of draagbaar gemaakt kunnen worden, zoals kanker, hart en vaat ziekten, schizofrenie, etc. Mensen worden dan ook steeds ouder en in goede gezondheid. De techniek lost ook heel veel mundane problemen op want auto's worden steeds veiliger, zuiniger, goedkoper en luxer. Dit geldt ook voor veel andere apparaten. De agro-wetenschappers maken het voedsel steeds veiliger, smaakvoller en duurzamer met steeds minder kunstmest, bestrijdingsmiddelen of landgebruik. De techniek is dus in staat om een soort paradijs op aarde te scheppen. De techniek draagt bij aan een beter leven, maar dat hoeft de mens niet gelukkiger te maken. Een HR (hoog rendement) ketel is een mooi apparaat maar mijn geluksbeleving is meer gebaseerd op de ontmoetingen met mensen en niet op de zuinigheid van mijn HR ketel.

Vele mensen willen hun toekomst beïnvloeden. Echte fatalisten willen hun toekomst niet beïnvloeden, omdat zij vinden dat dat niet kan, maar zij willen hun toekomst wel graag weten. Hoe kan je de toekomst weten en beïnvloeden? In wezen beïnvloed je de toekomst met elke handeling die je verricht, zowel prive, als via je beroep, via je stemgedrag, middels je investeringen maar ook middels verzekeringen; zowel individueel als collectief met ons allen. Een bijzondere manier om de toekomst pogen te weten en pogen te beïnvloeden is middels occultisme. Sommige mensen volgen een profeet of ziener, dragen een amulet, proberen contact te hebben met geesten of proberen metafysische entiteiten in te schakelen. Eigenlijk vind ik dit allemaal voodoo of bijgeloof. Ook eenvoudige magische handelingen vallen hieronder, zoals het blazen op dobbelstenen om een bepaalde uitkomst proberen te verkrijgen. Denk ook aan het afkloppen op hout.

Natuurlijk zijn er ook vele mensen, die hun toekomst willen beïnvloeden middels materiele zaken: dit zijn een myriade aan mogelijkheden: middels het sluiten van verzekeringen, het sparen van geld

tot het slikken van vitamine pillen. Een gezonde geest in een gezond lichaam is niet alleen handig voor nu maar ook voor de toekomst. Uiteraard is het stemmen op een zekere politieke partij ook een mogelijkheid om je toekomst te beïnvloeden. Religieuze mensen willen vaak hun toekomst beïnvloeden door te bidden.

Wat bepaalt eigenlijk een specifieke toekomstvisie? Een (1) van de belangrijkste dingen is de cultuur. Westerse cultuur, oosterse cultuur of islamitische cultuur maakt al heel grote verschillen. Uiteraard is een cultuur nooit monolithisch, want de cultuur wordt gedragen door individuele mensen met ieder zijn eigen opvattingen, vooral hun religieuze opvattingen. Hieruit ontstaan dan weer politieke visies.

De visie op de toekomst kent devolgende aspecten:

- Meer optimistisch of meer pessimistisch.
- Is meer open of ligt meer vast.
- Is meer circulair of is meer lineair.
- Zowel hier op aarde als na de dood.
- Is meer of is minder voorspelbaar.
- Voorspellingen door rationalisme, pseudo-rationalisme, of irrationalisme.
- De toekomstvisie is afhankelijk van religieuze opvattingen en de cultuur.
- En is meer materieel of is meer immaterieel.
- Toekomstvisies leiden tot politieke opvattingen.

Welke toekomstvisie beter is, is natuurlijk niet te beantwoorden. Ieder moet zijn eigen visie hebben en ontwikkelen, maar deze visies kunnen zeer tegenstrijdig zijn. Tegenstrijdige toekomstvisies leiden natuurlijk ook tot tegenstrijdige handelingen. Een beurshandelaar heeft een hele andere visie dan een zelfmoord terrorist, hun handelen is dan ook compleet verschillend.

De vrijmetselarij heeft zelf geen enkele toekomstvisie. Het zijn de individuele broeders, die met hun handelen hun eigen toekomstvisie uitdragen. Zo doen wij ons in het westen kennen. En daarom heb ik vrijmetselaar willen worden en daarom kunnen wij elkaar erkennen en herkennen.

Broeders, waar sta ik nu zelf? We gaan het rijtje van aspecten van toekomstvisies wwer even af:

- Meer optimistisch of meer pessimistisch.
  - Ik zeg: ik ben meer optimistisch. Ik haat pessimisten.
- Is meer open of ligt meer vast.
  - Ik zeg: meer open. Ik begrijp fatalisten totaal niet.
- Is meer circulair of is meer lineair.
  - Ik zeg: meer lineair.
- Zowel hier op aarde als na de dood.
  - Ik zeg: hier op aarde. Ik geloof niet in een leven na de dood.
- Is meer of is minder voorspelbaar.
  - Ik zeg: is soms redelijk voorspelbaar maar niet op lange termijn.
- Voorspellingen door rationalisme, pseudo-rationalisme, of irrationalisme.
  - Ik zeg: zo veel mogelijk rationalisme maar verwacht er niet teveel van.
- De toekomstvisie is afhankelijk van religieuze opvattingen en de cultuur.
  - Ik zeg: ik ben atheïst. Mijn atheïsme geeft mij een duidelijke toekomstvisie. Gelukkig wordt in de nederlandse cultuur atheïsme acceptabel gevonden.
- En is meer materieel of is meer immaterieel.
  - Ik zeg: beiden. Ik wil, middels mijn beroep, wel materiele zaken produceren, maar die moeten dan wel sociaal verdeeld worden. Volgens de klassiek liberale opvatting: het meeste geluk voor de meeste mensen.

- Toekomstvisies leiden tot politieke opvattingen.
  - Ik zeg: ik heb wel politieke opvattingen, maar ik kan geen partij noemen waar ik op zou willen stemmen.

Achtbare meester, waarde broeders, ik heb gezegd. Ik heb vertrouwen in onze en mijn toekomst. Staat U mij toe de mij toekomende plaats in de kolommen weer te mogen innemen.